

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ХОДЖАЕВ Бахшилло Камолович ҲУҚУҚ УСТУВОРЛИГИ ИНДЕКСИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШ МАСАЛАЛАРИ	8
2. СОДИКОВ Акмал Шавкат ўғли НОРМА ИЖОДКОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАРИ	13

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

3. УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович ИЖРО ЭТУВЧИ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ БОРАСИДАГИ КАМЧИЛИКЛАР ТАҲЛИЛИ	20
--	----

ҲУҚУҚРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. ОКЮЛОВ Омонбой, ЮЛДАШЕВ Жаҳонгир Иномович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХУСУСИЙ МУЛК ҲУҚУҚИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ БОРАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН САМАРАЛИ ИСЛОҲОТЛАР (ҚОНУНЧИЛИК ТАҲЛИЛИ ВА МАВЖУД МУАММОЛАР)	27
5. ТИЛЛАБОЕВ Шохрухбек Мирзатиллаевич, ОСОБЕННОСТИ НАРУШЕНИЙ АВТОРСКИХ ПРАВ НА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМАХ.....	39
6. ERKINOV Bekzod THE PROCEDURE FOR REGULATING A FRANCHISE AGREEMENT (COMPLEX BUSINESS LICENSE) IN THE USA AND OTHER COUNTRIES	44

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

7. УМАРХОНОВ Азизхон Шарипхонович РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ТАЖРИБАСИ	49
8. БАРАКАЕВ Лазизжон Отақулович ТАФТИШ ТАЙИНЛАШ ВА ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ТАРТИБИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	56
9. ИМОМНАЗАРОВ Алишер Хасанович КЎЗДАН КЕЧИРИШ ТЕРГОВ ҲАРАКАТИНИ ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ЖИҲАТЛАРИ	63

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ДОКТРИНАСИДА ЭРКИН ҲАРАКАТЛАНИШ ҲУҚУҚИ ВА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ.....	78
---	----

11. РАХМАНОВ Шухрат Наимович СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ДОГОВОРНЫХ ИСТОЧНИКОВ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ ПЕРСОНАЛА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	88
12. ЮНУСОВ Ҳайдарали МУРОЖААТ ҚИЛИШ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	95
13. МАҲАМАТОВ Махмуд ХОДИМЛАР ВА ИШ БЕРУВЧИЛАР ВАКИЛЛИГИНИ ХАЛҚАРО ВА МИЛЛИЙ ДАРАЖАДА ТАРТИБГА СОЛИНИШИ.....	102
14. САИДОВ Олим Чорикулович ЖАЗО ЎТАШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ УЧУН ФУҚАРОСИ БЎЛГАН ДАВЛАТГА МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШНИ РАД ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	109
15. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна АХБОРОТ АСРИДА БОЛА ҲУҚУҚЛАРИ ВА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	115
16. VALIJONOV Daler Dilshodovich KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA XALQARO NAMKORLIKNING AYRIM MASALALARI.....	122
17. РАСБЕРГЕНОВА Сарбиназ Алишеровна РЕАЛИЗАЦИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ	129
18. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОННИНГ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ ДАВЛАТНИНГ ОЛИЙ МАҚСАДИДИР	137
19. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И СТАТУС ЛИЧНОСТИ В ИСЛАМСКОМ ПРАВЕ	145

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

САИДОВ Олим Чорикулович
Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

ЖАЗО ЎТАШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ УЧУН ФУҚАРОСИ БЎЛГАН ДАВЛАТГА МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШНИ РАД ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): САИДОВ О.Ч. Жазо ўташни давом эттириш учун фуқароси бўлган давлатга маҳкумларни топширишни рад этишнинг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2023) Б. 109-114.

 3 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-3-14>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада жазо ўташни давом эттириш учун фуқароси бўлган давлатга маҳкумни топширишнинг рад этиш асослари, унга тегишли бўлган халқаро ҳамкорлик принциплари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Муаллиф томонидан мазкур принципларнинг халқаро ҳуқуқ, халқаро жиноят ҳуқуқи ҳамда миллий ҳуқуқ принциплари билан боғлиқ жиҳатлари кенг ёритилган бўлиб, бу борада турли ҳуқуқшунос олимларнинг фикр ва мулоҳазалари келтирган. Таҳлил натижасида, ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда маҳкумларни топширишни рад этиш асослари таснифланган.

Калит сўзлар: халқаро ҳамкорлик, рад этиш, принциплар, экстрадиция, маҳкумни топшириш.

САИДОВ Олим Чорикулович
Доктор философии по юридическим наукам (PhD)
E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОТКАЗА В ПЕРЕДАЧЕ ОСУЖДЕННЫХ ГОСУДАРСТВУ, ГРАЖДАНАМИ КОТОРОГО ОНИ ЯВЛЯЮТСЯ, ДЛЯ ПРОДОЛЖЕНИЯ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются основания для отказа в передаче осужденного государству, гражданином которого он является, с целью продолжения отбывания наказания, а также принципы международного сотрудничества, которые применяются и их особенностям. Автор подробно осветил аспекты принципов, связанные с международным правом, международным уголовным правом и принципами национального права, приводя мнения различных ученых-юристов. В результате анализа основания для отказа в выдаче осужденных были классифицированы с учетом их особенностей.

Ключевые слова: международное сотрудничество, отказ, принципы, экстрадиция, передача осужденного

SAIDOV Olim

Doctor of Philosophy (PhD) in Law

E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE REFUSAL TO TRANSFER CONVICTS TO THE STATE OF WHICH THEY ARE CITIZENS TO CONTINUE SERVING THEIR SENTENCE

ANNOTATION

This article analyzes the grounds for refusing to transfer a convicted person to the State of which he is a citizen in order to continue serving his sentence, as well as the principles of international cooperation that apply to him, and their features. The author has covered in detail the aspects of these principles related to international law, international criminal law and the principles of national law, giving feedback from various legal scholars. As a result of the analysis, the grounds for refusing to extradite convicts were classified taking into account their characteristics.

Keywords: international cooperation, refusal, principles, extradition, transfer of a convicted person

Маҳкумни топширишни рад этиш асослари мамлакатимиз қонунчилигида тартибга солинмаганлиги учун ҳам халқаро шартномаларга таянган ҳолда таҳлил этиш мақсадга мувофиқдир. Чунончи, маҳкумни топшириш асослари каби уни рад этиш асослари ҳам юқорида тилга олинган халқаро шартномаларда ўз аксини топган. Хусусан, БМТ Намунавий шартномаси, минтақавий доирада 1983 йилги Маҳкумларни топшириш тўғрисидаги Европа конвенцияси ҳамда МДҲ доирасида қабул қилинган “Маҳкумларини топшириш тўғрисида”ги конвенциясида ва Ўзбекистоннинг давлатлар билан имзолаган икки томонлама шартномаларида.

Таҳлиллар натижасида шуни қайд этиш керакки, мамлакатимиз имзоланган икки томонлама шартномалари орасида, маҳкумларни топширишни рад этиш асослари Бирлашган Араб Амирликлари билан тузилган шартномасида, бошқаларига нисбатан батафсилроқ ва тўлиқроқ шаклда белгиланган. Бунга асосий сабаб, фикримизча, мустақиллик даврида тўпланган тажриба ва кўникмаларга, юзага келган муаммоларнинг ечимларига ҳамда халқаро ҳуқуқ нормаларига таянган ҳолда шартнома шакллантирилган. Мазкур шартнома қабул қилинганига кўп йиллар ўтган бўлса (2014 йилда имзоланган) ҳам, маҳкумларни топшириш соҳасидаги янги тенденциялар (давлатининг суверенитети, хавфсизлиги, жамоат тартиби ёки бошқа ҳар қандай муҳим манфаатларига дахл қилиши; қилмиш ҳарбий жиноят бўлиб, умумий жиноят ҳуқуқи бўйича жиноят деб ҳисобланмаса; маҳкумни афв этмаслик тўғрисида мажбуриятни ўз зиммасига олмаса; суд қарорлари бўйича жарималар, суд харажатлари, бадаллар ва бошқа молиявий тўловларни амалга оширмаган бўлса; судларида пул компенсацияси билан боғлиқ ҳар қандай бошқа ҳуқуқларни талаб қилиш бўйича маҳкумга қарши даъво қўзғатилган бўлса [1]) ҳамда ушбу соҳада тўпланган тажрибани инобатга олган ҳолда сўнгги ўзгаришларни ифодалайди.

Юқорида қайд этилган асослардан ташқари, халқаро шартномаларда бошқа ҳолатларни ҳам учратиш мумкин. Жумладан,

1) икки ёқлама судловлилик принципига (double criminality) риоя қилмаслик, маҳкумни худди шу жиноят учун, агар унга нисбатан аввалги ҳукм бекор қилинмаган ёки унга нисбатан янги жиноий иш қўзғатилмаган бўлса, уни қайта судлашга йўл қўймайди. Бундан ташқари, бир қатор шартномаларда, агар маҳкум қайсидир давлат фуқароси бўлса, у содир этган қилмиши учун жиноий ишда оқланган ёки мазкур жиноий иш тугатилган

бўлса, уни бошқа бир давлатга топшириш амалга оширилмаслигини назарда тутувчи бандни ўз ичига олади (агар шахс ушбу давлатларнинг ваколатли органи томонидан жазодан озод қилинган бўлса (Берлин конвенциясининг 4-моддаси 1-қисми “б” банди). Ушбу қоидалар “ne bis in idem” (“бир нарса учун икки марта жазоланиш мумкин эмас”) деб белгиланган қадимий ҳуқуқ принципига асосланади [8,9].

П.Н. Бирюков бу шартни ҳақли равишда “маҳкумнинг иммунитетиди” деб атайди [2].

2) маҳкум томонидан содир этилган қилмиш маҳкумни бир давлатдан иккинчи давлатга топшириш шартномаси тарафларидан бирининг қонунлари бўйича жиноят ҳисобланмаса (масалан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига кўра, гиёвандлик воситалари, уларнинг аналоглари ёки психотроп моддаларни ўтказиш мақсадини кўзлаб қонунга хилоф равишда тайёрлаш, олиш, сақлаш ва бошқа ҳаракатлар қилиш, шунингдек уларни қонунга хилоф равишда ўтказиш жинояти субъекти бўлган шахс қилмишни оғир ёки енгиллигига қараб уч йилдан йигирма йилгачага озодликдан маҳрум қилиш жазоси билан жазоланади (ЖК, 273-модда). Нидерландия Жиноят кодексига эса, юқоридаги ҳаракатлар учун жавобгарлик назарда тутилган эмас (қисман рухсат берилган) [3] шунинг учун, Нидерландия ҳукумати бу ҳаракатларни содир этган шахсни Ўзбекистон ҳукуматига топшириши мумкин эмас);

3) иккинчи бир давлатда жазони ижро этиш учун қонуний асосларнинг йўқлиги, жумладан:

- маҳкумни топшириш тўғрисидаги шартнома бўйича иштирокчи давлатлардаги қонунлар бўйича даъво муддатининг тугаши ва бошқа сабаблар (масалан, амнистия эълон қилинганлиги муносабати билан);

- хорижий давлат судининг ҳуқуқидаги ҳолатларга кўра қонунийлаштирилмаган бўлса:

- a) шахс хорижий давлатда сиёсий ёки ҳарбий жиноятлар учун судланган бўлса;

- b) жазо шахснинг ирқи ёки миллати, диний ёки сиёсий эътиқоди билан боғлиқ ҳолда оғирлаштирилган бўлса;

- v) иккинчи бир давлатга топшириладиган шахс фуқаролиги бўлган давлат қонунчилигига мувофиқ, у вояга етмаган деб ҳисобланса ва жинойат жавобгарликка тортилиши мумкин бўлмаса;

- фуқаролиги бўлган давлатдаги маҳкум томонидан жазо ўташнинг бир хил шароитлари ва тартибини маҳкум топшириладиган давлатдаги жазолаш шартлари ва тартибига муносиб эмаслиги.

Халқаро-ҳуқуқий ҳужжатларда озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони маҳкумнинг фуқаролиги бўлган давлат қонунчилигида назарда тутилган бошқа жазо билан алмаштиришга йўл қўйилади, бироқ бу ҳолатда хорижий давлат судининг имкониятлари чекланган. Унга кўра, ижрочи давлат маҳкумга нисбатан суд ҳукми билан, суд ёки маъмурий тартибда тайинланган озодликдан маҳрум қилиш жазосини миллий қонунчиликда назарда тутилган бошқа жазо чораси (лекин ҳар қандай эмас, балки содир этилган ҳуқуқбузарликка энг мос келадиган жазо) билан алмаштириши мумкин.

Жазони ўташ тартиби ва шартларининг маҳкумлиқ ҳолатида ва фуқаролик ҳолатида мувофиқлиги тўғрисидаги масала фақат суд томонидан ҳал қилиниши мумкин. Бундан ташқари, у ёки бу турдаги ахлоқ тузатиш муассасасининг йўқлиги маҳкумни иккинчи давлатга топширишни рад этиш учун асос бўла олмайди.

4) маҳкумнинг ижро варақаси бўйича тўланмаган қарзлари бўлса. Судлар томонидан, қоида тариқасида, маҳкумни топширишни рад этишга ижро этилмаган даъволар мавжудлиги асосий сабаб деб ҳисобланиши керак. Шунинг учун, тегишли аризаларни топширишдан олдин, барча қарз ва даъволар ҳақида аниқ маълумотларга эга бўлиш лозим. Даъвони таъминлаш кафолатлари фуқаролик қонунчилигида уни таъминлаш учун назарда тутилган чоралардан иборат бўлиши мумкин [4, 10].

Шунингдек, маҳкумни топшириш борасидаги ҳуқуқни қўллаш амалиёти маҳкумларнинг тўланмаган қарзлари ва алимент мажбуриятларини тўлашга ижронини қаратиш заруратидан ҳам келиб чиқади.

5) давлатлар ўзаро халқаро шартномаларда маҳкумни топшириш тўғрисидаги келишув шартин назарда тутилмаганлиги (хорижий давлатларнинг ваколатли органлари қуйидаги концептуал масалалар бўйича консенсусга келишлари керак: топшириш жойи, тартиби, шартлари, зарур материалларни кўриб чиқиш муддатлари);

6) содир этилган жиноят маҳкумнинг фуқаролик ҳолатида декриминаллаштирилган тақдирда, яъни у оқланган ёки жиноий иш тугатилган тақдирда – бу 1978 йилдаги Берлин конвенциясида белгиланган қўшимча асосдир [5];

7) топширилаётган шахс ҳукм чиқарган давлатда доимий яшаш жойига эга бўлса. Мазкур қоида фуқаросини бошқа давлатга бермаслик ёки фуқаролик принциpidан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади.

Юқорида келтирилган асосларга қарамасдан, Европа Кенгашининг “Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги конвенциясига мувофиқ, Аҳдлашувчи давлатлар сўров юборган давлатнинг сўровини бажариш мажбуриятига эга эмаслар ҳамда ҳар қандай давлат маҳкумни топширишни асоссиз рад этиши мумкин [6].

Қайдэтиш жоизки, маҳкумларни иккинчи бир давлатга топширишда мамлакатимизни икки томонлама шартномаларида кўрсатилган рад этиш асослари, кўп томонлама халқаро шартнома нормаларни қўллашда маълум бир тафовут юзага келиб чиқади. Зеро, мазкур халқаро шартномаларни Ўзбекистон ҳали ратификация қилмаган.

Биринчидан, Европа Кенгашининг “Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги конвенциясининг 1-қисми “б” бандида, шунингдек, МДХ давлатларининг “Озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахсларни жазони ўташни давом эттириш мақсадида топшириш тўғрисида”ги Конвенциянинг 5-моддаси 3-бандида, суд қарори қонуний кучга кирган бўлса, маҳкум бошқа жойга топширилиши мумкинлиги белгилаб қўйилган. Ўзбекистоннинг имзолаган икки томонлама шартномаларда, маҳкумни топширишни рад этиш учун бундай асос мавжуд эмас.

Иккинчидан, судланган чет эл фуқаросини бошқа бир давлатга топшириш шартларидан бири – бу маҳкумга берилган жазонинг ҳали ўтмаган муддатидир. Европа Кенгашининг “Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги қоидаларини қўллаш учун муддат маҳкумни бошқа давлатга ўтказиш тўғрисидаги сўровни қабул қилиш вақтида камида 6 ойни ташкил этиши керак. БАА, Грузия ва Украина давлатлари билан имзоланган шартномаларда эса, муддат масаласи ҳал қилинмаган.

Учинчидан, Европа Кенгашининг “Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги Конвенциясида, худди МДХнинг “Озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахсларни жазони ўташни давом эттириш мақсадида топшириш тўғрисида”ги конвенциясида белгиланганидек, топширишга фақат манфаатдор шахс розилик бериши белгилаб қўйилган. Шу билан бирга, маҳкум ёки унинг вакилининг розилиги йўқлиги икки томонлама шартномаларда маҳкумни топширишни рад этиш учун асослар қаторига киритилмаган. Бундай ҳолда, агар давлатлардан бири маҳкумнинг жисмоний ёки руҳий ҳолатини (масалан, кекса/ёш) инобатга олган ҳолда қонуний вакилнинг розилиги зарур деб ҳисоблаши мумкин.

БМТнинг “Чет эллик маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги намунавий шартномасида маҳкумларни топшириш тартиби, рад этиш асослари ёки маҳкумларнинг топширишга бўлган ҳуқуқи ва жазони ўташ тартиби ҳамда юборилган илтимосномага илова қилинадиган ҳужжатлар рўйхати мавжуд эмаслиги, халқаро ҳуқуқий ҳужжатларнинг унификациясига (бирхиллашувига) эришиш ҳамда турли ноаниқлик ва чалкашликларга барҳам бериш, уни қўллаш самарадорлигига ижобий таъсир этиш эҳтиёжи мавжудлигини келтириб чиқаради. Бизнингча, Маҳкумларни топшириш тўғрисидаги намунавий икки томонлама шартномага қуйидаги рад этиш асосларини киритиш орқали уларни тўлдириш тавсия этилади:

- маҳкумнинг топширилишига ёзма розилиги йўқлиги;
- икки Аҳдлашувчи давлат ўртасида маҳкумни топшириш бўйича келишувга эришилмаганлик;
- суднинг қонуний кучга кирган ҳукми йўқлиги;

- топширилаётган маҳқумга нисбатан янги жиноят ишининг мавжудлиги;

Маҳқумларни топшириш тўғрисидаги икки томонламали битимларда ўтказишни рад этувчи бошқа асослар ҳам кўзда тутилиши мумкин, масалан, агар ўтказилаётган шахс ўлимга ҳукм қилинган бўлса ёки суд ҳукми сиртдан чиқарилган бўлса [7].

Амалиётда, давлатлар ўртасида тузилган шартнома кучга кирмаганлиги сабабли маҳқумларни топширишдан бош тортиш ҳолатлари учрайди. Қозоғистон Республикаси МДХнинг “Озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахсларни жазони ўташни давом эттириш мақсадида топшириш тўғрисида”ги конвенциясини ратификация қилган, Ўзбекистон эса, ушбу Конвенцияни ратификация қилмаган. Шу муносабат билан жазони фуқаролиги бўлган давлатда – Қозоғистон Республикасида ўташ учун ариза берган маҳқумларнинг аризаси халқаро шартнома мавжуд эмаслиги сабабли рад этилган. Ҳозирда Қозоғистон Республикаси билан икки томонлама шартнома имзоланишига эширилмоқда.

Бундан ташқари, бугунги кунда Россия Федерацияси ва Ўзбекистон Республикаси ўртасида маҳқумларни топшириш бўйича икки томонлама келишув мавжуд эмас. Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикаси МДХ конвенциясини ратификация қилмаган, шунингдек, Европа Кенгаши конвенциясининг ҳам иштирокчиси эмас, яъни маҳқумларни халқаро шартнома асосида топшириш имконияти йўқ, Бу эса ўз ўрнида, Ўзбекистон ва Россия фуқароларини ўз ватанларига топширилишидаги қийинчиликлар ва уларнинг фуқаролик ҳолатида жазони ўташга бўлган қонуний ҳуқуқларининг бузилиши каби ҳолатларни келтириб чиқаради.

Маҳқумларни топширишнинг иккинчи ҳуқуқий асоси, ратификация қилинган халқаро шартнома мавжуд бўлмаган тақдирда, ўзаролик принципи асосида амалга оширилиши назарда тутилади.

Ўзаролик принципи [8,9] шуни англатадики, худди шундай ҳуқуқий вазиятда хорижий давлат маҳқумларни топшириш билан боғлиқ муносабатлар мавжуд бўлган сўров юборган давлатга чет эллик маҳқумларни топшириш мажбуриятини олади, шунингдек, хорижий давлатнинг ҳукмини қонунийлаштиради. Топшириш механизми ҳар бир алоҳида ҳолатда инсон ва фуқаронинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашнинг умумэтироф этилган принциплари ҳамда асосий халқаро ҳужжатларга мувофиқ амалга оширилади.

Фикримизча, Ўзбекистоннинг миграция сиёсатини, шунингдек, умрбод қамоқ жазосига ҳукм қилинган шахсларни жазо ўташни давом эттириш учун фуқароси бўлган давлатга топшириш бўйича мавжуд суд амалиётини амалга ошириш учун келгусида нафақат озодликдан маҳрум қилиш, балки жинойат жазонинг бошқа турлари билан ҳукм асосида судланган чет эл фуқароларини ҳам топшириш зарур. Бундан ташқари, миллий қонунчиликка, халқаро шартнома мавжуд бўлмаган ҳолатларда ўзаролик принципининг ишлаш механизми, маҳқумларни топширишнинг аниқ шартлари, асослари ҳамда хорижий давлат томонидан чиқарилган ҳукмни тан олиш масалаларини ҳам киритиш мақсадга мувофиқ. Чунки, маҳқумларни топшириш билан боғлиқ бўлган барча процессуал ҳаракатларни тартибга солувчи қонун қоидалар ва шундан келиб чиқадиган процессуал ҳужжатлар аниқ, тушунарли ва рад этилиши учун асос бўлмаслиги лозим. Сўровномани қабул қилган давлат миллий қонунчиликни ўрганишида тушунмовчиликка ёки ноаниқликларга учрамаслиги давлатлараро муносабатларни янада самарали олиб боришига сабаб бўлади.

Иқтибослар/Сноски/ References:

1. Ўзбекистон Республикасининг 2015 йил 21 майдаги ЎРҚ-384-сонли «Ўзбекистон Республикаси билан Бирлашган Араб Амирликлари ўртасида маҳқумларни топшириш тўғрисидаги шартномани (Абу Даби, 2014 йил 11 ноябрь) ратификация қилиш ҳақида»ги Қонуни.

2. Бирюков П.Н. Международное уголовно-процессуальное право и правовая система Российской Федерации: теоретические проблемы: дис ... д-ра юрид. наук. Воронеж, 2001.

3. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands (1881, amended 2012) (English version)/

// URL: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

4. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ. 1-жилд (биринчи қисм) Адлия вазирлиги. – Т.: «Vektor-Press», 2010.– 816 б.–(Профессионал (малакали) шарҳлар).

5. Конвенция о передаче лиц, осужденных к лишению свободы, для отбывания наказания в государстве, гражданами которого они являются от 19.05.1978 г.

6. Буянова К.А. Организационно-правовые проблемы применения положений многосторонних международных договоров в сфере передачи осужденных для дальнейшего отбывания наказания в государства их гражданства. // URL: http://www.juristlib.ru/book_10155.html.

7. Договор между Российской Федерацией и Монголией о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским и уголовным делам (ред. от 12.09.2002). Ст. 68. Ч. 5.

8. УМАРХАНОВА, Дилдора. «Жиноят ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик механизмининг халқаро-ҳуқуқий асослари таҳлили.» Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2021) Б.110-119. // URL: <https://yuristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/210>.

9. Dildora, Umarkhanova. «International cooperation in criminal matters (based on the analysis of german and uzbek legislation).» Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities 2.1.4 Legal sciences (2022).

10. Умарханова Д. Правовое Регулирование Международного Сотрудничества по уголовным делам в законодательстве Восточно-Азиатских Стран // Review of law sciences. – 2020. – №. 3. – С. 85-90.